

ПОНЯТТЯ ХУДОЖНЬО-ТЕХНІЧНОЇ ТВОРЧОСТІ В ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІЙ ЛІТЕРАТУРІ

Розкрито багатоаспектність понять "творчість", "художня творчість", "технічна творчість", "художньо-технічна творчість".

Ключові слова: творчість, творча діяльність, художня творчість, технічна творчість, художньо-технічна творчість.

Актуальність проблеми дослідження. Розвиток суспільства не стоїть на місці, роботодавці все більш зацікавлені в конкурентоспроможних, ініціативних, креативних та творчих працівниках. Ринок праці дедалі більше потребує спеціалістів, які мають не тільки належну практичну підготовку, а й високу здатність до інтелектуальної та творчої діяльності. А це, в свою чергу, впливає на зміст навчального процесу та на вибір якісно нових методів і засобів навчання.

На сьогодні творчу діяльність і творчість взагалі можна розглядати як одну з найважливіших професійних якостей. Необхідність у творчих кадрах, спонукає нас до більш детального дослідження змісту та методології творчості, зокрема художньо-технічної.

Мета дослідження: розглянути основні наукові концепції визначення поняття "художньо-технічна творчість".

Виклад матеріалу. Багатьох дослідників цікавили і цікавлять питання про сутність творчості процес її виникнення і протікання, методи та критерії її оцінювання, способи та можливості цілеспрямованого спрямування творчої особистості. Зараз вже існує величезна кількість праць, публікацій присвячених саме визначенню різних сторін та аспектів творчості. Така досить значна кількість наукових поглядів з питань творчості, свідчить перед усім про складність, багатогранність і великомасштабність цієї проблеми. Це не важко помітити завдяки існуванню великої кількості термінів та понять у різних галузях науки стосовно проблеми вивчення творчості.

Значний внесок у різностороннє дослідження теоретичних засад творчості внесли С. Архангельський, Ю.Бабанський, Г.С. Батишев, М.А. Венгоренко, Г.А. Давидова, М.С. Коган, В.Ф. Овчинников, В.І.Шинкарук.

Найбільш ґрунтовно психологічні аспекти творчості були розроблені Л.С. Виготським, С.Л. Рубінштейном, В.А. Крутецьким, А.Н. Леонтьєвим, В.О. Моляко, Я.О. Пономарьовим та іншими.

"Творчість" - популярне на сьогодні поняття. Воно вже давно цікавить не одне покоління дослідників. З давніх-давен питанням творчості цікавилися Платон, Арістотель, Гегель, Й.-Г. Песталоцці та ін.

Як відомо, творчість завжди представляла собою багатоаспектний об'єкт дослідження. Так. філософський аспект творчості - це проблема методології дослідження, достовірність знань, результату творчого мислення.

Проаналізувавши філософські твердження, на предмет вивчення творчості, нашу увагу привернули погляди Бруно, Канта, Шеллінга, Спінози, Сумбаєва.

Наприклад філософія Бруно, а ще в більшій мірі Спінози відтворює античне ставлення до творчості, як до чогось менш істотного в порівнянні з пізнанням. А філософські теорії Гоббса, Локка : Юма [7] навпаки схильні трактувати творчість як вдалу, але значною мірою випадкову комбінацію вжг існуючих елементів.

Концепція Канта наслідує протестантську ідею про творчість, як предметно-перетворювальну діяльність, що змінює вигляд світу, що створює як би новий, раніше не існуючий світ. За Кантом, творчість лежить в основі пізнання.

Вчення Канта продовжував Шеллінг, він вважав, що творча здатність уяви є поєднанням свідомої - несвідомої діяльності. Тому того, хто найбільше обдарований вважали генієм, бо творить як би в стан-натхнення, подібно до того як творить природа. Згідно Шеллінгу, творчість вважається вищою формою людської життєдіяльності, бо тут людина співпрацює з творцем.

Досить значний внесок в історію і теорію проблеми дослідження творчості зробив І.С. Сумбаєв. У своїй роботі він вперше визнає поділ людської психіки на свідомість і підсвідомість. Механізм творчого процесу, на його думку, однаковий як у науці, так і в мистецтві. І.С. Сумбаєв виділяє три стадії творчого процесу, близькі до положень П.К. Енгельмейера і М.А. Блоха [7]:

1. Натхнення, діяльність уяви, виникнення ідеї.
2. Логічне осмислення ідеї, за допомогою процесів відволікання і узагальнення.
3. Фактичне виконання творчого задуму.

За його вченням інтуїція, уява, фантазія, здогадка домінує на першій стадії, коли баченш майбутнього результату відбувається безпосередньо.

Психологія розглядає процес творчого мислення окремої людини і відкриває закономірності: відкриття нового.

Наприклад, С.Л. Рубінштейн і А.Т. Шумілій стверджують, що творчість - це цілеспрямована, наполеглива праця, спрямована на вирішення творчих задач.

Багато психологів стверджують, що процес творчості поєднує традиції і новаторство, хоча абсолютно нового у творчості не буває. Суб'єкт творчості може реалізувати свій задум лише враховуючи результати попередньої діяльності людей, закріплені у формі традицій. Щоб створити щось нове, треба зруйнувати старе та, використовуючи його окремі конструктивні елементи, утворити нову конструкцію. Результати творчості можуть мати об'єктивну чи суб'єктивну новизну. І.Я.Лернер об'єктивною вважає новизну у контексті історії культури, а суб'єктивною - новизну, що має відношення тільки для автора творчої розробки [6, с. 5-10].

Взагалі у психологічній літературі зустрічаються досить різні трактування творчості.

Л.С. Виготський розглядав творчість як створення чогось нового С.Л. Рубінштейн визначав творчість як діяльність, що створює щось нове, оригінальне, що потім входить в історію розвитку не тільки самого Творця, але науки і мистецтва.

Л.В. Брушлинський, О.ІС Тихомиров у творчості виділяли відкриття незвіданого, створення нового, подолання стереотипів і шаблонів. Л. Маслоу вважав, що справжня творчість і креативність проявляються у людини і в повсякденному реальному житті, при щоденному виборі життєвих ситуацій, і рівних формах самовираження.

Я.Н. Пономарьов наголошував, що для особи, яка прагне до творчості, характерна оригінальність, ініціативність, висока самоорганізація, величезна працездатність. Творча особистість знаходить задоволення не тільки в досягненні мети праці, скільки в самому процесі [2].

Фізіологія досліджує взаємозв'язок процесів, які характеризують діяльність мозку й успішність творчої діяльності людини. Соціологія виявляє соціологічні фактори, які стимулюють чи гальмують розвиток творчих здібностей людини. Педагогіку цікавить проблема формування творчої особистості [5, с. 38-41].

Саме тому багато дослідників, приходять до висновку, що для успішного розв'язування проблем творчості, необхідно створити загальну теорію, яка б поєднувала всі аспекти дослідження.

Проаналізувавши достатню кількість наукових праць неможливо було не звернути увагу на те, що серед багатьох різних думок на тему: "Що ж таке творчість?" вже давно сформувалось одне класичне визначення - "творчість - це діяльність, яка породжує щось якісно нове, ніколи раніше не існуюче".

Отже, варто відмітити, що важливою умовою творчості є сприйняття нових ідей, здатність знаходити і порушувати проблеми, незалежність поведінки та суджень і водночас уміння поступатися і відмовлятися від своїх, попередніх думок, критичність, сміливість.

Хоча, наприклад, В.О. Моляко [1] стверджує, що творча діяльність не зводиться до однієї новизни чи унікальності її продуктів. Творчість має містити в собі певне суспільне значення. Визначаючи творчість як результат нового, він розглядає її і як репродуктивну, тобто відтворюючу діяльність.

Тоді ж як В.О. Лісовська [1] доводить, що дослідження проблеми висвітлює інші підходи до визначення природи "творчості", а саме: з позицій глибокого вивчення внутрішніх особистісних механізмів щодо певного виду творчої діяльності.

Залежно від виду діяльності, розрізняють і види творчості: педагогічна, художня, технічна.

Центральним поняттям нашого дослідження є "художньо-технічна творчість".

Істотним при аналізі цього поняття є визначення його складових, а саме таких понять, як "художня творчість" і "технічна творчість".

У широкому розумінні художня творчість - це творчість "за законами краси", що притаманна тією чи іншою мірою всім видам продуктивної людської діяльності. У концентрованому вигляді вона знаходить своє вираження у створенні творів мистецтва.

Художня творчість школярів проявляється процесі художньої праці Художня праця - це творча діяльність учнів, у процесі якої зони створюють корисні та естетично значущі вироби для праці, побуту [9]. Художня праця спрямована на розвиток у школярів естетичного сприйняття навколишнього світу, творчих здібностей, умінь і навичок у галузі художнього конструювання, виникнення інтересу до дизайну.

Отже, художня творчість дітей - це вираження їх індивідуальних особливостей, відношення до навколишнього світу й до себе в посиленій для дитини художній формі. Художня творчість - складова частина системи естетичного й художнього виховання, а також є засобом розвитку особистості,

В. Тименко [8] називає художню працю якісно новим видом проектної діяльності, у якій поєднуються елементи технічної та художньої творчості, елементи трудового навчання та образотворчого мистецтва.

На відміну від художньої, технічна творчість - одна з тих видів діяльності, яка приводить знання в постійний рух, дозволяє цим знанням жити, а не відкладатися в пам'яті мертвим вантажем.

Слід зазначити, що в основі технічної творчості, як виду діяльності школярів, лежить творче сприйняття і перетворення отриманих знань і досвіду, уміння використовувати отримані знання на практиці, уміння їх самостійно удосконалювати.

Ми розглядаємо художню та технічну творчість як єдиний процес раціонального проектування виробів. Технічна творчість створює предмет у його матеріальній і функціональній основі, а художня - наповнює предмет загальним змістом, гармонією, красою.

Отже, художньо-технічна творчість - це діяльність в результаті якої особистість має змогу розкриватися цілісно, у пізнанні та творінні. Художньо-технічна творчість виступає засобом самовираження, засобом взаємодії з людьми і світом.

На думку Н.Є. Колесник [4] сприятливі умови для самореалізації створюються безпосередньо у процесі творчої діяльності. До такого виду діяльності належить художньо-технічна творчість, тому що вона розкриває педагогові широкий діапазон спілкування з вихованцями.

Слід зазначити, що створення будь-якого виробу в одних випадках може відбуватися за відомими правилами, а в інших - бути за своїм характером оригінальним процесом. Тому художньо-технічну діяльність

школярів можна умовно поділити на репродуктивну і творчу [3]:

- репродуктивна художньо-технічна діяльність передбачає виготовлення певних виробів за наперед відомими правилами;

- творча ж художньо-технічна діяльність передбачає створення оригінальних виробів. Конкретними її формами є конструювання, винахідництво, моделювання тощо.

Обидва ці види діяльності вимагають достатнього рівня розвитку художньо-технічного мислення, уваги, спостережливості, ґрунтовних загальноосвітніх і спеціальних художньо-технічних знань, умінь, навичок та інших якостей. Співвідношення елементів творчої та репродуктивної діяльності в процесі розв'язання певного технічного завдання є показником ступеня творчої активності та самостійності учня.

Варто зазначити, що художньо-технічна творчість створює сприятливі умови для розвитку художніх та технічних здібностей учнів, мислення, уваги, уваги, естетичного смаку та інших якостей.

Досліджуючи поняття «творчість», її види, художню та технічну творчість, нашу увагу привернула робота Н.С.Колесник [3], у якій вона виділяє деякі особливості художньо-технічної творчості:

- творча художньо-технічна діяльність учнів має навчальний характер. Це значить, що головна мета її організації - не стільки одержання готової продукції, скільки психолого-педагогічна підготовка учнів до художньо-технічної діяльності;

- новизна продуктів художньо-технічної діяльності учнів у переважній більшості випадків відносна. Речі, створені учнями, є оригінальними лише для них самих, а не для техніки взагалі. Проте й така творчість дуже важлива з точки зору розвитку здібностей підростаючого покоління.

- творча художньо-технічна діяльність учнів є керованим процесом (у педагогічному розумінні цього слова),- вона здійснюється, як правило, під керівництвом учителя, який заздалегідь знає кінцевий продукт праці своїх вихованців і подає їм у процесі роботи відповідну допомогу.

Висновок. Поняття "творчість" є багатоаспектним. Багато вчених, педагогів та психологів досліджували і досліджують особливості, методологію та і саму сутність творчості. Кожен розглядає і плумачить творчість по-своєму, але більшість стверджує, що "творчість - це діяльність творчої особистості", тобто людини, яка має певні вміння та здібності, використовуючи які вона творить щось нове та корисне. В залежності від виду творчої діяльності, виділяють художню, технічну, педагогічну творчість. Досить популярним і новим видом творчості є художньо-технічна творчість, яка поєднує особливості художньої та технічної творчості. Таке поєднання, по-перше, відкриває педагогові широкий діапазон спілкування з учнями, по-друге, дає можливість учням розвиватися цілісно, у пізнанні та творінні.

Використані джерела

1. Булатова Е. І. Розвиток творчої особистості: теорія питання // Наука і сучасність. - К. : Логос, 2000. - Вип.1. -Ч.3. - С. 41-47.
2. Ковальова Н. С. Психолого-педагогічні основи креативності і творчих здібностей // Вісник СевДТУ. Вил. 90: Педагогіка: зб. наук. пр. - Севастополь: Вид-во СевНТУ, 2008. - С. 161-165.
3. Колесник Н. Є. Педагогічний потенціал художньо-технічної творчості. Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. - 2004. - Вип. 19. - С. 137-140.
4. Колесник Н. Є. Організація художньо-технічної творчості учнів у позашкільних закладах освіти Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. - 2005. - Вип. 25. - С. 168-170.
5. Сисоєва С.О. Підготовка вчителя до формування творчої особистості учня. - К. : Поліграфкнига. 1996.-406 с.
6. Слюсаренко Н. В. Розвиток творчих здібностей учнів 5-9 класів на уроках обслуговуючої праці засобами ігрової діяльності. Навчально-методичний посібник. - Херсон, 2002. -148 с.
7. Сорокин Б. Ф. Философия и психология творчества. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://pbi080pby.u11gi.net/rep'265.1iip1>
8. Тименко В. П. безперервна система загальної дизайн освіти: стан і перспективи розвитку /7 Збірник наукових праць. - К.: Науковий світ, 2002. - С. 108-110.
9. Художественное творчество детей. [Електронний ресурс].

Магкенюк М., Khovrich N.

THE NOTION ART AND TECHNICAL CREATIVITY IN PSYCHOLOGICAL AND PEDAGOGICAL LITERATURE

Revealed the multidimensional concepts of "creativity", "artistic creativity", "technical creativity", artistic and technical creativity."

Key words: *creativity, creative activity, artistic creativity, technical creativity, artistic and technical creativity.*

Стаття надійшла до редакції 19.10.12